

Protokoll Bispemøtet

Voksenåsen, Oslo, 10.-14. februar 2014

Til stede:

Helga Haugland Byfuglien, *preses*
Tor B. Jørgensen, *visepreses*
Ole Chr. M. Kvarme
Per Oskar Kjølaas
Laila Riksaasen Dahl
Solveig Fiske
Ingeborg Midttømme
Tor Singsaas
Halvor Nordhaug
Erling J. Pettersen
Atle Sommerfeldt
Stein Reinertsen

Nidaros
Sør-Hålogaland
Oslo
Nord-Hålogaland
Tunsberg
Hamar
Møre
Nidaros
Bjørgvin
Stavanger
Borg
Agder og Telemark

Til stede fra sekretariatet:

Christofer Solbakken
Øyvind Rise, sak 6/14, 8/14
Inge Westly, sak 4/14

generalsekretær
seniorrådgiver
seniorrådgiver

Gjester:

stiftsdirektørene	Sak BM 3/14 og 4/14
Statsråd Thorhild Widvey	Kulturdepartementet
Ekspedisjonssjef Ingrid Vad Nilsen	Kulturdepartementet
Avdelingsdirektør Torbjørn Backer Hjorthaug	Kulturdepartementet
Tor-Ivar Torgauten	Borg bispedømmeråd
Geir S. Braut	Helsetilsynet
Anders Mathisen	Helsedirektoratet
Jens-Petter Johnsen	Kirkerådet
Jan-Rune Fagermoen	Kirkerådet
Ingeborg Mongstad Kvammen	Bibelselskapet
Bernt Greger Olsen	Bibelselskapet
Joel Ortega Dopico	Consejo de Iglesias de Cuba, Comision Biblica

Saksliste

Saksnr.	Sakstittel
01/14	Orienteringssaker
02/14	Kontaktmøte
03/14	Kirkeordningsarbeid
04/14	EVU - Kompetanseplaner m.v.
05/14	Troskonvertitters situasjon i Norge
06/14	Liturgisaker
07/14	Saker til Kirkemøtet 2014
08/14	Strategiske perspektiver
09/14	Erfaringsdeling
10/14	Møteplan
11/14	Oppnevninger

BM 01/14 Orienteringssaker

1. Sak om religionsteologi til Kirkemøtet – veiledning om kirkelige handlinger
2. Den norske kirkes kontakt med Slottet
3. Riksantikvarens arbeid med nytt kirkerundskriv
4. Årsrapport 2013
5. Regnskap 2013
6. Virksomhetsplan 2014
7. Høringssak – fastlegers reservasjonsrett – høringsfrist 30. april 2014
8. Studentpresttjenesten
9. Beredskapsavtaler
10. Boken ”Trygge rom”
11. Tilsettingssak, Ibestad menighet
12. Grunnlovsfeiringen
13. Bemanningssituasjonen
14. Bispenominasjonen i Nord-Hålogaland
15. Dåpsliturgien
16. Ungdomsåret 2013 i Bjørgvin
17. Godkjenning av trosopplæringsplaner
18. Dåp og velsignelse av barn
19. Bruk av bindende pålegg
20. Styringssamtalene
21. Reformasjonsjubileet, fra arbeidet i Katlusa
22. Boplikten
23. Tawadros II til Norge 19.-21. Juni 2014
24. Fordeling av ressurser til prestetjenesten
25. Revisjon av veileder om kirkeasyl

BM-01/14 Vedtak:

Sakene ble tatt til orientering.

BM 02/14 Kontaktmøte

1. Statsråd Thorhild Widvey
2. Kirkens Nødhjelp, ved generalsekretær Anne-Marie Helland
3. Bibelselskapet på Cuba
4. Helsedirektoratet og Samarbeidsrådet for tros- og livssynsorganisasjoner

BM-02/14 Vedtak:

Samtalen ble tatt til etterretning.

BM 03/14 Kirkeordningsarbeid

Bispemøtet har regelmessig drøftet spørsmål relatert til utvikling av kirkeordningen, jf bla sak BM 41/11, 17/12, 31/12, 5/13 og 17/13. Bispemøtet har i særlig grad tematisert og hatt fokus på organiseringen av Den norske kirkes sentrale organer.

Reformene vi nå står oppe i aktualiserer særlig tydelig forholdet mellom bispetjenesten og rådslinjen, altså forholdet mellom det episkopale og det synodale i vår kirkes ordning. Dette har tidligere særlig blitt drøftet ifm kirkeordningsreformen i 1984, i forbindelse med utredningen «Embete og råd» i 1987 (om forholdet mellom prestedtjenesten og menighetsrådets virksomhet. Viktige prinsipper: selvstendig ansvar, samråd, samvirke) og i Sak BM 4/94 Biskopenes og Bispemøtets plass i den kirkelige struktur, jf også Sak KM 15/94 Biskopenes og Bispemøtets plass i Den norske kirkes struktur

Departementet og Kirkerådet har presentert det pågående arbeidet med en forvaltningsreform for et tydelig skille mellom kirke og stat i ulike sammenhenger. Alle biskoper/bispedømmeråd får besøk fra departementet og Kirkerådet om dette i tiden fremover. Forvaltningsreformen, som er en oppfølging av forfatningsreformen av 2011, handler primært om å etablere Den norske kirke som en nasjonalt rettssubjekt med rettslig handleevne og overføre arbeidsgiveransvaret for presteskaper (virksomhetsoverdragelse) til et organ for dette rettssubjektet.

Denne nevnte forvaltningsreform omtales nå som "fase 1" i kirkeordningsarbeidet. Fase 2 omfatter intern kirkelig organisering. Bispemøtet har tidligere hatt et særlig fokus på organiseringen av kirkens sentrale organer, dvs KM, KR og BM.

BM-03/14 Vedtak:

1. Bispemøtet har drøftet spørsmål knyttet til forvaltningsreformen for et tydelig skille mellom kirke og stat. Bispemøtet tar departementets fremdriftsplan til etterretning. Etableringen av Den norske kirke som et eget rettssubjekt, og overdragelse av presteskaper og de regional- og sentralkirkelig tilsatte til dette rettssubjektet, representerer et stort skritt i utviklingen av Den norske kirkes selvstendighet overfor staten.
2. Bispemøtet har også drøftet spørsmål knyttet til organiseringen av Den norske kirke på sentralt nivå. Bispemøtet fastholder at Kirkemøtet må forstås som Den norske kirkes øverste, representative organ. Kirkemøtets ansvarsområder bør distribueres på flere utøvende organer i den daglige oppfølging. Bispemøtet finner det naturlig at Kirkerådet hovedsakelig er ansvarlig for saksforberedelse til Kirkemøtet, mens Bispemøtet har tilsvarende ansvar i lære- og liturgisaker.
3. Kirkemøtet bør opprette et eget organ for tilsetting av biskoper.
4. Bispemøtet mener at Den norske kirke må videreføre en ordning hvor biskopen leder prestedtjenesten. Dette gir enkelte føringer for hvordan prestedtjenesten kan organiseres. Begrunnelsen for dette ligger i prestedtjenestens særlige karakter, og biskopens særlige ansvar for tilsynet med forvaltningen av Ord og sakrament.
5. Biskopens tilsynstjeneste når det gjelder de øvrige vigslede tjenestegrupper må sikres gode ordninger og styrkes ut fra vigslingens formaning og løfte.

6. Bispemøtet vil fortsette arbeidet med å konkretisere hvilke virkemidler tilsynstjenesten trenger for å utøve dette på en hensiktsmessig måte.

BM 04/14**EVU - Kompetanseplaner m.v.**

Bispemøtet har fra 2014 fått tildelt et hovedansvar i forvaltningen av etter og videreutdanning for prester. Formålet er å tydeliggjøre arbeidsgivers overordnede ansvar for kompetanseutviklingen i virksomheten. En oppgave denne forbindelse vil være å utarbeide mål, visjoner og planer for kompetanseutviklingen og sørge for koordinering av bispedømmenes arbeidsgiverpolitikk.

En revidert nasjonal kompetanseplan for prester vil stå sentralt denne forbindelse. Det fremlagte utkast til plan har som mål at kvaliteten på prestedtjenesten skal ivaretas og utvikles i møte med sentrale utfordringer i folkekirken. Den søker å gi en definisjon av kompetanseutvikling som gjør det mulig å skille mellom dette og andre typer personaltiltak i kirken. Kompetanseutviklingen skal inneholde kortere etterutdanningstiltak som omfatter alle, og samtidig gi alle prester mulighet til fordypning gjennom studiepoenggivende videreutdanning. Den sentrale kursvirksomheten vil bygge videre på det opplegget som er utviklet gjennom de erfaringsbaserte mastergradsprogrammene i praktisk teologi og klinisk sjelesorg. Den legger vekt på at kursvirksomheten stadig må utvikles i et samarbeid mellom praksisfelt og akademia hvor ressursene fra de ulike læresteder og arbeidstakerorganisasjoner må få muligheten til å stå i et konstruktivt samvirke. Samtidig må synspunkter fra arbeidsgiverlinjen gi tydelige føringer for utviklingen av kursplaner. Forslaget vil bidra til tydeligere klarhet omkring hva som er arbeidsgivers ansvar og hva som er den ansattes rettighet og ansvar når det gjelder kompetanseutvikling. Den presenterer i den forbindelse forslag til hvilke rammer som kan gjelde for EVU-arbeidet på bispedømmenivå.

Departementet vil også overføre ansvaret for forvaltningen av Olavsstipendet til Bispemøtet, og ber samtidig om en vurdering av hvorvidt ordningen bør videreføres i sin nåværende form eller endres. Mulige alternativer er å videreføre ordningen mest mulig uendret eller å avslutte den. Den beste utnyttelsen kan være ved å korte inn ordningen til fire eller seks måneder og samtidig øke årlige tildelingen til tre eller to stipendiater.

BM-04/14 Vedtak:

1. Rammer for forvaltning av for Olavsstipendet utarbeides på grunnlag av de synspunkter som kom frem i møtet.
2. Det fremlagte forslag til kompetanseplan for prester bearbeides i tråd med synspunktene i møtet og sendes på høring til aktuelle instanser

BM 05/14 Troskonvertitters situasjon i Norge

Bispemøtet drøftet den aktuelle politiske situasjonen knyttet til kristne konvertitter i Norge.

BM-05/14 Vedtak:**Om trosfrihet og behandling av troskonvertitter i asylsaker**

Biskopene i Den norske kirke har sammen med mange andre vist et bredt engasjement for trosfrihet. Arbeidet for støtte til forfulgte og undertrykte kristne har foregått på mange måter over lang tid i vårt land gjennom internasjonale, økumeniske organisasjoner, og gjennom direkte kontakt med kirker og menigheter. Bispemøtet har regelmessig drøftet spørsmål knyttet til religionsfriheten og den aktuelle politiske situasjonen knyttet til kristne konvertitter i Norge. Det vises i denne sammenheng særlig til Bispemøtets uttalelser i sak BM 42/12 (Å tro er en menneskerettighet) og sak BM 14/12 (Om håndtering av asyl- og retursaker). Det vises også til Kirkemøtets uttalelse om norsk asylpolitikk (2012).

1. Trosfrihet er en grunnleggende menneskerett. FNs menneskerettighetserklæring slår fast: "Enhver har rett til tanke-, samvittighets- og religionsfrihet. Denne rett omfatter frihet til å skifte religion eller tro, og frihet til enten alene eller sammen med andre, og offentlig eller privat, å gi uttrykk for sin religion eller tro gjennom undervisning, utøvelse, tilbedelse og ritualer" (Artikkel 18).
2. Dette prinsippet er gjentatt i senere menneskerettighetsinstrumenter som FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter og i den europeiske menneskerettighetskonvensjonen.
3. Det er derfor svært gledelig at regjeringen Solberg i sin tiltredelseserklæring (Sundvollenerklæringen) vier temaet spesiell oppmerksomhet i avsnittet om innvandring. Her forplikter regjeringen seg til å utrede "praktiseringen av beskyttelse basert på religion eller tilhørighet til sosial gruppe (seksuell legning)" sammenholdt med UNHCRs retningslinjer og EUs statusdirektiv. Dette gir signaler om en vilje til en mer adekvat behandling av asylsaker som involverer konvertering.
4. Foreløpig har det ikke skjedd noe i saken, og faren for at det foretas fatale feilvurderinger i konvertittsaker er overhengende. Bispemøtet vil derfor be regjeringen følge opp tiltredelseserklæringens løfte om en slik utredning. Vi vil i denne sammenheng spesielt peke på kirkenes avgjørende rolle i vurderingen av kristne konvertitters trosskifte. Dette må tas med i utredningen.
5. I begrunnelser gitt for avslag både ved førstegangsbehandling i UDI og ved senere behandling i nemnd (UNE), ser vi eksempler på at kirkens vurderinger av en konvertitts tro overprøves og settes til side.
6. Slik tilsidesettelse baseres ofte på manglende forståelse for hva religiøs tro og overbevisning generelt er og hva kristen tro spesielt dreier seg om. Dette omfatter også ønsket om å dele denne tro med andre. Misjon og vitnesbyrd har fra kirkens første tid vært en integrert side ved

troens liv (Matt 28, 19-20). Retten til åpen og fri forkynnelse og vitnesbyrd sikres i dag gjennom ytringsfriheten, jf EMK art. 10.

7. Bispemøtet vil fremholde at det i den grad det går an å fastslå en konvertitts oppriktighet, er det kirken som har kompetanse til dette. Bispemøtet ber derfor om at en slik forståelse legges til grunn ved vurdering av tro.

8. Å skifte religiøs tro dreier seg i mange sammenhenger om store avgjørelser med vidtrekkende sosiale og personlige konsekvenser. I en sekulær samfunnskontekst som den norske, er det vanskelig å gripe den altomfattende betydningen av et slik valg.

9. Overgangen til ny tro vil som regel baseres på religiøs erfaring og kunnskap om troens innhold. Men kravet til refleksjon og evne til å formulere svar på konkrete kunnskapsspørsmål, kan lett tillegges for stor vekt når religiøs oppriktighet vurderes. Dette understrekes i vår egen folkekirkepraksis. Religiøs forfølgelse foregår ofte uten at den forfulgte har vesentlig kunnskap om sin religions prinsipper og praksis.

10. De kristne trossamfunn i Norge representerer betydelige forskjeller når det gjelder teologi om dåp. De har forskjellige vurderinger av hvilke krav som skal oppfylles for å bli døpt og har forskjellige former for oppfølging av den dømte. For alle kirker er likevel dåpen den offisielle markeringen av konverteringen.

11. I Den norske kirke er det alltid en prest, som står under biskopens tilsyn, som har ansvar for dåpen. Det legges til grunn for dåpen en bred innføring i kirkens tro og menighetens liv hvor troens språk utvikles.

12. Biskopene kjenner til enkeltskjebner hvor returnerte konvertitter er blitt utsatt for tortur. Vi har også erfaring med at kontakt med returnerte konvertitter kan gjøre situasjonen ytterligere truende.

13. Nettopp derfor vil det være av stor betydning å gjennomføre monitorering og studier av postreturfasen, slik Bispemøtet tidligere har bedt om. Slik kunnskap vil være avgjørende for å sikre at konvertitter ikke returneres til forfølgelse.

14. Feilvurderinger av en konvertitts troverdighet og oppriktighet kan aldri utelukkes. Muligheten for å avdekke slik misbruk av tillit er imidlertid rimelig stor i prosessene som går forut for dåp.

15. Biskopene finner det i tillegg viktig å understreke at kristen tro ikke er en privatsak hvor en kan holde sin kristne identitet skjult og slik unngå problemer ved retur til et hjemland hvor konvertering ikke er akseptert. I UNHCRs retningslinjer omfatter religionsbegrepet både religion som tro, som identitet og som en måte å leve på.

16. Der frihet til å leve ut troen ikke respekteres, vil den troende tvinges enten til et liv i forskjellige former for forfølgelse eller til et liv i fornektelse og fortielse ofte preget av frykt og fornedrelse. Religiøs tro og identitet anerkjennes i dag som så fundamentalt for mennesket at man ikke kan tvinges til å skjule, endre eller gi avkall på den for å unngå forfølgelse (UNHCR).

17. Religionsfriheten er universell og må tillegges avgjørende vekt ved vurdering av retur av konvertitter til land hvor en slik forståelse ikke anerkjennes i praksis. Det haster derfor med å få

satt i gang den utredningen om behovet for beskyttelse basert på religion, som Regjeringen har varslet.

18. Inntil en slik utredning foreligger, vil Bispemøtet be om at regjeringen stiller i bero de aktuelle sakene slik at troskonvertitter ikke returneres til land hvor deres legitime rett til fri trosutøvelse faktisk ikke respekteres.

BM 06/14 Liturgisaker

Fra Kirkerådet har Bispemøtet fått oversendt to liturgisaker, nemlig:

KR 42/13 Dagens bønn (kollektbønn)

KR 43/13: Bibelsk salmerekke (til hver kirkeårsdag, tidligere kalt Poetisk tekstrekke)

Etter regler for behandling av liturgisaker skal Bispemøtet avgi læremessig uttalelse før Kirkemøtet fatter endelig vedtak i saken. Det er i denne sammenheng grunn til å understreke at en læremessig uttalelse bør være av en annen karakter enn høringsuttalelser. I sak BM 14/04 beskrives distinksjonen mellom høringsuttalelse og læreuttalelse på følgende måte:

”Mens høringsuttalelser gjerne kan inneholde nye innspill, alternative forslag og forslag til forbedringer av materialet som er sendt på høring, skal en læremessig uttalelse konsentrere seg om å gi en anbefaling, eventuelt en avvisning, av det forslag som foreligger. Anbefalingen eller avvisningen må ha sitt grunnlag i en prøving av forslaget på kirkens lære.”

Mot denne bakgrunn finner Bispemøtet det lite hensiktsmessig å kommentere de fremlagte liturgisakene i detalj. Slike detaljerte kommentarer ble forelagt Kirkerådet av de ulike høringsinstansene under høringsprosessen. Bispemøtet vil derfor heller konsentrere seg om helhetlig å vurdere om forslagene er i tråd med kirkens lære.

Vedrørende sak KR 42/13 Dagens bønn vil Bispemøtet berømme Kirkerådet for det arbeidet som er gjort med bønnene. Kirkerådet har etter Bispemøtets syn lyktes med å skape et bønnespråk som generelt er gjenkjennelig, fornyende og inkluderende. Det kommer også tydelig fram at Kirkerådet i det foreliggende forslag har tatt mange av innspillene fra høringsuttalelsene til følge. Som et resultat av det har bønnene blitt langt bedre hva angår teologisk presisjon og inkluderende språkføring sammenlignet med forrige utkast.

Bispemøtet har merket seg Kirkerådets sluttbehandling av saken. I vedtaket til sak KR 42/13 heter det at:

”Fast avsluttende lovprisning brukes med formuleringen ’ved din Sønn, Jesus Kristus, vår Herre, som med deg...’”

Vedtaket innebærer at avslutningsformelen i bønnene blir endret fra ikke å bruke ordene din Sønn og vår Herre til å bruke dem. Etter Bispemøtets syn er en slik utvidelse av avslutningsformelen ikke nødvendig. Ordene ”din sønn, vår Herre” omtaler Gud i maskuline termer og bidrar ikke til å utvide bredden i gudsbildet, slik den opprinnelige intensjonen med de nye bønnene var, jf sak KR 41/10.

Riktignok er det ikke noe læremessig til hinder for å avslutte bønnene med ordene ”din Sønn, vår Herre,” men det er heller ikke nødvendig ut fra en trinitarisk eller teologisk helhetsforståelse.

BM-06/14 Vedtak:

KR 42/13 Dagens bønn

Bispemøtet har behandlet Kirkerådets forslag om Dagens bønn, jf. sak KR 42/13. Etter det som foreligger har ikke Bispemøtet noen læremessige innvendinger mot bønnene.

KR 43/13 Bibelsk salmerekke

Bispemøtet har behandlet Kirkerådets forslag til Bibelsk salmerekke, jf. sak KR 43/13. Etter det som foreligger har Bispemøtet ingen læremessige innvendinger mot Kirkerådets forslag til Bibelsk salmerekke.

BM 07/14 Saker til Kirkemøtet 2014

Det forelå saksliste til Kirkemøtet 2014.

BM-07/14 Vedtak:

Saken ble drøftet

BM 08/14 Strategiske perspektiver

Biskopenes ledelse av prestatjenesten utfolder seg på mange måter og ut fra flere hensyn. En hovedutfordring for enhver leder, er å tenke langsiktig og overordnet om de utfordringer som virksomheten står overfor. I dette ligger muligheten til å identifisere og vurdere trender i samfunnet som påvirker vår virksomhet, og drøfting av alternative handlingsvalg og tiltak for å møte disse utfordringene.

Hvert år utarbeides det en rekke statistikker og andre datasamlinger som gir viktige bidrag til forståelsen av den strategiske situasjonen kirkelige ledere befinner seg i. To av disse er departementets etatsstatistikk og KIFOs tilstandsrapport. Rapportene presenterer nøkkeltall for Den norske kirkes virksomhet og gir mulighet til å se nærmere på viktige trender/utviklingstrekk ved Den norske kirke og dens relasjon til befolkningen.

BM-08/14 Vedtak:

Biskopene drøftet den aktuelle situasjonen i Den norske kirke, bla på grunnlag av etatsstatistikken og KIFOs tilstandsrapport. Ut fra dette vil biskopene fremheve oppslutningen om dåp som en av kirkens viktigste utfordringer nå. Det er også en stående utfordring å sikre tilstrekkelig rekruttering til prestedtjeneste og annen kirkelig tjeneste.

BM 09/14 Erfaringsdeling

Bispemøtet har fra tid til annen drøftet praktiske gjøremål i bispetjenesten under overskriften «erfaringsdeling». Verdien av delingen har vært stor, og gjennom sin samordnende effekt bidratt til å styrke og kvalitetssikre bispetjenesten. En mer systematisk tilrettelegging av ulike tema og gjennomgang av disse, vil kunne øke verdien av erfaringsdelingen ytterligere.

Mange biskoper har de senere år utarbeidet egne håndbøker eller manualer for både preste- og prostetjenesten. Ved å legge til rette for en mer planmessig samtale om praktiske forhold i bispetjenesten, er det samtidig mulig å samle materiale for en lignende manual for bispetjenesten.

BM-09/14 Vedtak:

Utkast til en manual for bispetjenesten utarbeides på bakgrunn av den fremlagte momentlisten og med de innspill som fremkom i møtet. Arbeidsutvalget følger opp saken.

BM 10/14 Møteplan

Bispemøtene har hatt en fast syklus hvor februarmøte avholdes i uke 7 og oktobermøtet avholdes i uke 42. I hht brev fra Kirkerådet datert 7.11.2013 er Bispemøtes oktobermøte i uke 42 for tett på Kirkeråds møte i september med tanke på Bispemøtets behandling av saker som er sendt over fra Kirkerådet.

I brevet foreslås det at fra 2015 skal møtestrukturen endres ved at Kirkerådets møte fremskyndes en uke og at Bispemøtet skyves ut to uker, dvs til uke 44.

BM-10/14 Vedtak:

Møteplanen for 2015 ble fastsatt som følger:

- 9.-13. februar, Oslo (uke7)
- 19.-20. mai, Molde (uke 21)
- 26.-30. oktober, Oslo (uke 44)

BM 11/14 Oppnevninger

Nemnd for gudstjenesteliv

Bispemøtet er av Kirkerådet bedt om å oppnevne biskop som medlem av Nemnd for gudstjenestelig for neste periode, dvs 2014-2017.

Styringsgruppen for VTP

Biskop Laila Riksaasen Dahl er leder av STVTP, men avslutter sin tjeneste sommeren 2014. Oppnevningsperioden for STVTP går opprinnelig ut 2014, og ny oppnevning ville normalt ha skjedd høsten 2014. For å sikre best mulig kontinuitet i styringsgruppens arbeid, er det derfor vurdert slik at det er mest hensiktsmessig å oppnevne ny leder av STVTP nå.

Samarbeidsråd for overgrepssproblematikk (SRO)

Bispemøtet skal oppnevne en biskop og en person fra et fagetisk råd til SRO for perioden 2014-2017. Biskop Solveig Fiske og Kari Næss Omvik har sittet i forrige periode, og er begge villige til å la seg reoppnevne for en ny periode.

BM-11/14 Vedtak:

Bispemøtet oppnevner biskop Tor B. Jørgensen til medlem i Nemnd for gudstjenesteliv for kommende periode. Domprosten er vara.

Bispemøtet oppnevner biskop Solveig Fiske til ny leder av STVTP fra 1. august 2014. Domprosten er vara.

Bispemøtet oppnevner biskop Solveig Fiske og Kari Ness Omvik til SRO for perioden 2014-2017. Domprosten er vara for biskopen.